

EKSPERTIIS

Vabariigi Valitsuse 1. juuni 2006. a määruse nr 129 (seondult **Võrtsjärve hoiuala** kaitse-eesmärgi ja piiridega) muutmise eelnõu kohta

Käesolev ekspertiis on valminud Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni tellimusel. Hinnang arvestab sarnaste ekspertiiside üldist lähteülesannet ja Keskkonnaametist saadud Võrtsjärve hoiuala muutmissetepanekut koos seletuskirja ning hoiuala kaardiga.

1. Kaitseala tüüp

Käesoleva määrusega nähakse ette Võrtsjärve hoiuala laiendamine, liites sellele kaitsealuse looduse üksikobjekti – Tamme paljandi. Kuna Võrtsjärve hoiuala on oluliselt suurem kui Tamme paljand (vastavalt 29 270 ja 8 ha), siis on ühendatud kaitstavate loodusobjektide tüüp – hoiuala - ette määratud. Et Tamme paljand on inventeeritud ja keskkonnaregistrisse kantud EL tähtsusega elupaigana (8220) ning oli juba 2004 aastal arvatud ka Võrtsjärve loodusala koosseisu, siis oleks võinud paljandi liitmine Võrtsjärve hoiualaga toimuda juba hoiuala moodustamisel, 2006 aastal.

Võrtsjärve, kui suuremas osas veelise hoiuala koosseisu kuulub mitmeid kaldalõike (kokku 2515 ha), mille kaitsmine järvest eraldi oleks komplitseeritud. Vahetult Võrtsjärvega külgneva Tamme paljandi liitmist hoiualaga toetab lisaks naabrusele ka alade sarnane kaitsekord ning tõsiasi, et Tamme paljandi täpsem piiritlemine on olnud probleemiks mõnda aega. 1990-te teisel poolel oli ettevalmistamisel kava Tamme paljandi maastikukaitseala moodustamiseks. See ei realiseerunud. Praegune liitmine hoiualaga võimaldab sujuvalt lahendada ka paljandi kohasema piiritlemise. Senise piiranguvööndi režiimi asendumine hoiuala üldise kaitsekorraga ei kahjusta Tamme paljandit. Kõrvuti asetsevate loodusobjektide sarnane käsitus hoiuala valitseja poolt lihtsustab praktilist kaitsekorraldust.

2. Kaitsekorra vastavus õigusaktidele

Hoiualade puhul kehtib ühtne, looduskaitseseaduses kirjeldatud, kaitsekord. Erinevused on kaitse-eesmärkides, mis sätestatakse Vabariigi Valitsuse määrustes. Antud määruses (nr. 129, 1. juunist 2006) muudetakse vaid vähesel määral kaitse-eesmärgi kirjeldust: uue kaitseväärtusena on lisatud liivakivipaljandid (8220). Et hoiualale lisandub senine kaitsealune looduse üksikobjekt - Tamme paljand – siis on selle võrra muudetud ka hoiuala kaarti: hoiuala laieneb umbes 9 ha võrra.

Määruse eelnõus täpsustatakse hoiuala kirjeldust (kaitse-eesmärk ja territoorium), arvestades igati senise formaadiga.

3. Välispiiri sobivus

Küsimus Võrtsjärve hoiuala uuest välispiirist taandub küsimusele – kuidas on Tamme paljand kõige paremini piiritletav? Keskdevoni aruküla lademe liivakivi paljandub kõige ilmekamalt Tamme küla piires, kus moodustab 6-7 iseseisvast suuremast paljandist koosneva, kokku ligi 2,3 km pikkuse järsakkalda. Kaldaastangus esineb vanu murrutuskoopaid ja leidub paleontoloogiliselt huvipakkuvaid rüükalade säilmeid. Tamme paljand ei ole pinnavormina katkematu, suurema osa vastavast kaldalõigust hõlmab lihtsalt kaldajärsak. Tänapäevase looduse üksikobjekt hõlmab samuti vaid ühe, küll esinduslikuma, osa paljandist.

Tamme paljand esineb seega, koos katkestustega, kokku **üle kahe kilomeetri** pikkusel kaldalõigul, keskmiselt 50 meetri kaugusel veepiirist. Otseselt paljandid moodustavad sellest maast ca 10%, mis näitab, et enamasti astangust on juba mattunud hilisemate varingute alla. Üldiselt on Tamme paljand kinnikasvav ja ei allu enam lainete abraderivale tegevusele. Vaid maksimaalse kõrgvee ja tormidega on osa järsemast kaldalõigust lainetele kättesaadav. Murrutust segab ka viimasel ajal hoogsalt kasvama hakanud pilliroog. Olenevalt kriteeriumidest, mida lugeda iseseisvaks paljandiks, esineb Tamme paljandi ilmekama osa piires 6 + n paljandit, mis ulatuvad maksimaalselt 6 meetri kõrguseni järvepinnast. Kõige vaadeldavam ja järsem on paljand kaitseala põhjaosas, Neemiskülasse viiva teeotsa juures (mis seni polnudki kaitsealuse üksikobjekti osaks).

Keskkonnaregistris oleva kaitsealuse Tamme paljandi pikkus rööpselt kaldaga on 1,3 km. Omal ajal (1998) tehtud Tamme paljandi MKA kaitse-eeskirja ekspertiisis soovitati piiri nihutada ca 700 meetrit põhja poole, et kaitsealasse oleks haaratud ka ilmekas paljand Neemisküla tee otsas. Siinne paljand on ainukesena vaadeldav ka astangu pealt. MKA kaldalõigu pikkuseks oleks siis tulnud 1,8 km.

Täpselt nii, nagu eelpool kirjeldatud, on ka hoiuala piiri korrigeerimisel juhtunud: nii põhjakuu lõuna pool kehtivat üksikobjekti piiri on kaitsepiiri laiendatud, lõuna pool on hoiualast igati põhjendatult välja jäetud üks põllulapp. Summaarselt kasvab Tamme paljandi kaitsealune osa umbes **1 ha võrra**, mida võib lugeda ebaoluliseks „laienduseks“. Hoiuala sellist piiritlemist võib lugeda õnnestunuks.

Kokkuvõttes: Võrtsjärve hoiuala puudutav Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on korrektne dokument. Määruse alusel muudetud hoiuala koosseisus paranevad võimalused senise LK-üksikobjekti - Tamme paljandi – kaitseks.

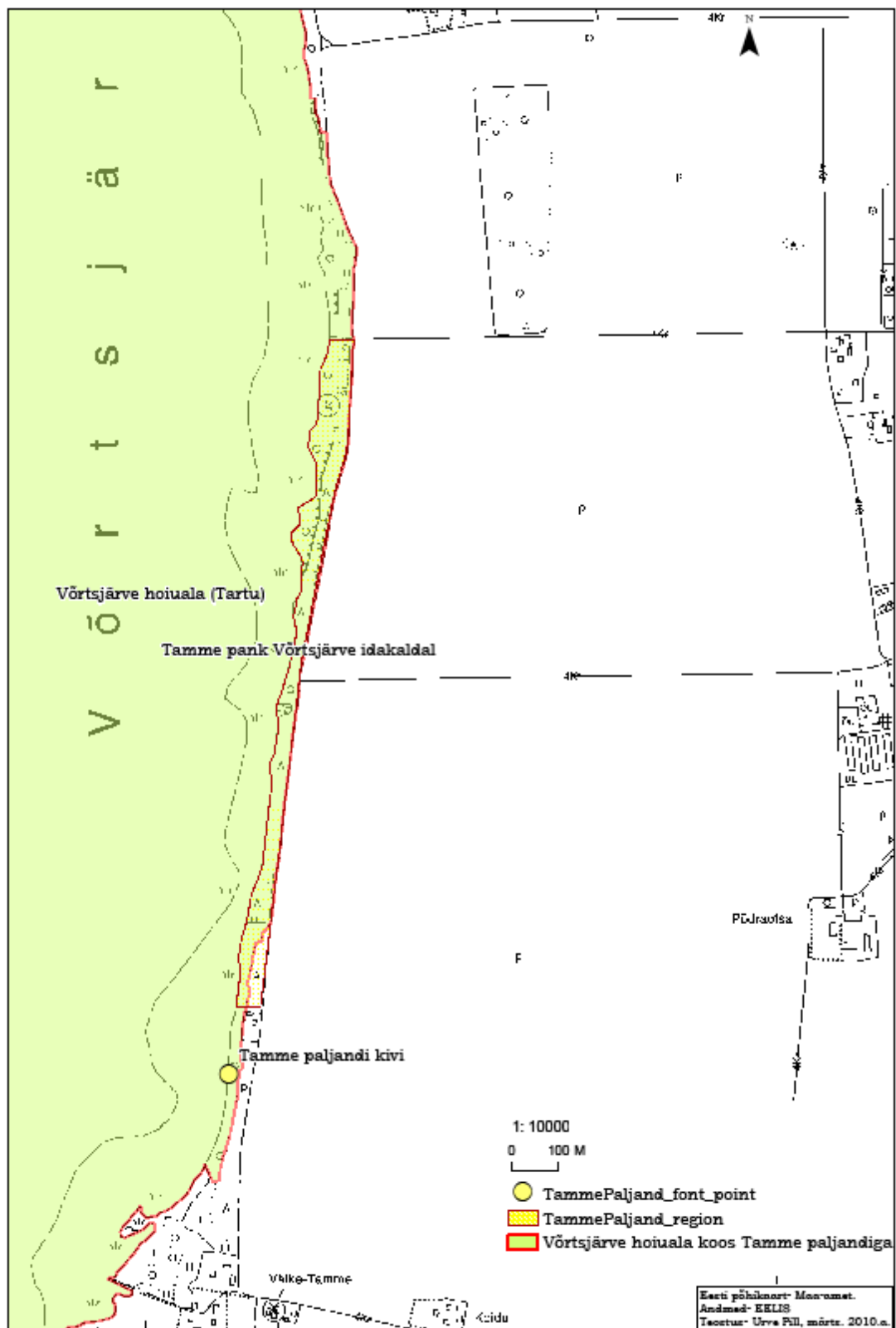
Andres Tõnisson
keskkonnaekspert

20.03.2010

60 999 40

LISA 1: Tamme paljandi ja Võrtsjärve hoiuala kaart

LISA 2: Määruse seletuskiri koos parandustega (maade teema, lisatud lõigud kollased)

LISA 1. Võrtsjärve hoiuala laiendus Tamme paljandi lõigus.

**Vabariigi Valitsuse määruse
“Hoiualade kaitse alla võtmine Tartu maakonnas” muutmise
eelno
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel ja kooskõlas § 11 lõikega 1 on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ning kehtestada ala kaitsekord.

Tartu maakonnas Rannu ja Rõngu vallas piirnevad teineteisega kaks kaitsealust objekti – senine looduse üksikobjekt Tamme paljand ja Võrtsjärve hoiuala. Tamme paljand on kaitse alla võetud kui maastikuline ja geoloogiline objekt Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. aasta korraldusega nr 331-k „Maastiku üksikelementide dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuuadade riikliku kaitse alla võtmisest” ning Võrtsjärve hoiuala Vabariigi Valitsuse 1. juuni 2006. a määrusega nr 129.

Arvestades, et Tamme paljand on kaitse alla võetud enne looduskaitseseadust, siis vastavalt looduskaitse seaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord kuni 01.05.2016. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid korrigeeritakse olemasolevate kaitstavate loodusobjektide piiri. Määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni kaitse planeerimise spetsialist Ain Vellak (tel 740 7138; ain.vellak@keskkonnaamet.ee), eelnõuga kavandatud kitsenduste vajalikkust, looduskaitseseadusele vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna spetsialist Marika Erikson (tel 626 2880; marika.erikson@envir.ee). Eelnõu keeleteimetaja oli haldusosakonna spetsialist Enel Ormus (tel 626 2906; enel.ormus@envir.ee) ja eelnõu õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna jurist Merike Laidvee (tel 626 2905; merike.laidvee@envir.ee).

2. Eelnõu sisu

Kaitsealade võrgustiku kujunemise ja looduskaitseliste põhimõtete ajaliste erinevuste tulemusena piirnevad kaks kaitstavat looduskaitselist objekti - Võrtsjärve hoiuala ja Tamme paljand - teineteisega. Objektide sarnase kaitse-eesmärgi ning asukohtade naabruse tõttu on sobiv nende kaitsekord ühildada. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korraldusega nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” alusel jäävad Tamme liivakivipaljandid Võrtsjärve loodusalasse, kuid mitte nende jalamile jääv maismaaosa Võrtsjärve hoiuala vahetus naabruses. Seega on sisuliselt mõlemad kaitsealused objektid kaasatud Natura 2000 võrgustikku. Olemasoleva Võrtsjärve hoiuala kaitse-eesmärgile lisandub nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüp liivakivipaljandite (8220) kaitse. Antud juhul sobib kogu Tamme paljandi kui senise üksikobjekti väärtuste kaitseks hoiuala kaitsekord. Looduskaitseseaduse § 4 lõige kolm alusel on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused. Tamme paljandi kui elupaiga ning geoloogilis-maastikulise väärtuse puhul piisab täielikult nende loodusväärtuste pikaajaliseks säilimiseks, kui hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ning ei võimaldata kahjustavaid tegevusi. Hoiualal on keelatud elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala on moodustatud, ning kaitstavate liikide oluline häirimine. Looduskaitseseaduse § 33 alusel saab valitseja keelata tööd, kui need ohustavad

või seavad ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Hoiualal on inimestel lubatud viibida, korjata marju ja seeni, pidada jahti ning püüda kala.

Kehtima hakkav kaitseréžiim suudab samas tagada ka kogu Võrtsjärve hoiualal väljakujunenud või kujunevate looduslike ja poollooduslike koosluste ning kaitstavate liikide elupaikade soodsa seisundi, samuti elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme ning eripäraste maastikuobjektide säilimise tulevastele põlvetele. Hoiuala kaitsekord on piisav ning proportsionaalne, et tagada kaitse-eesmärkide saavutamine.

3. Maaomand ja maaomanike seisukohad

Hoiuala laiendusele jääb kuue maaomaniku ligikaudu 9 hektarit eramaad, mis on 54 % ulatuses metsamaa. Valdav osa sellest eramaast kuulub seni Tamme paljandi kui kaitsealuse looduse üksikobjekti piiranguvööndi koosseisu. Looduskaitseaduse § 9 sätestatu kohaselt saadeti hoiuala laiendusele jäävate kinnisasjade omanikele teated määruse menetlemise kohta tähtkirjaga. Kirjad sisaldasid teadet, et kui määratud tähtajaks pretensioone ning ettepanekuid ei esitata, loetakse määruse muudatused kinnisasja omaniku poolt kooskõlastatuks. Maaomanikke ja vallavalitsust teavitati kavandatavast määruse muudatusest 2010. a.

Võrtsjärve hoiuala piiride muutmise avalik väljapanek toimus ... - 2010. a. Teated vastava avaliku väljapaneku kohta ilmusid Ametlikes Teadaannetes 2010. a, üleriigilise levikuga ajalehes "Postimees" 2010 ning kohalikus ajalehes Tartu Postimees 2010. a.

Oma arvamuse on avalikul arutelul või kirja või e-maili teel esitanud **x**

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Kaitseala kaitsekorra kavandamisel on lähtutud looduskaitseaduses esitatud nõuetest ning arvestatud vastavust Euroopa Ühenduse õigusele, eelkõige EÜ nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Vastavalt maamaksuseaduse § 4 maksustatakse hoiuala maad, niisamuti ka piiranguvööndi maad 50% ulatuses selle maamaksumäärast. Tamme paljandi liitmisel Võrtsjärve hoiualaga suureneb hoiuala pindala ligikaudu 9 hektarit so 0,03 %. Sellest 8 ha on senise kaitsealuse looduse üksikobjekti, Tamme paljandi, piiritletud kaitsetsoon. Et paljandi piire on hoiualaga liitmisel veidi muudetud (laiendatud umbes 1 ha võrra), siis selles ulatuses (kuni 1 ha) väheneb valla eelarvesse laekuv raha maamaksu soodustuse tõttu.

Vastavalt looduskaitseaduse § 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kehtestatav kaitseréžiim ei sätesta olulisi piiranguid ning seetõttu ei ole ka vajadust maad riigile omandada.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub Riigi Teataja seaduse § 5 lõikes 5 sätestatud ajal.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Tartu Maavalitsust, Rannu ja Rõngu Vallavalitsust on looduskaitseseaduse § 9 lõike 5 kohaselt teavitatud posti teel tähtkirjaga. Ühtegi pretensiooni, ettepanekut ega vastuväidet ei esitatud (või esitati). Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumidega eÕiguse kaudu. Eelnõu kooskõlastati vaikimisi (või:).

Jaanus Tamkivi
Minister